

Салыштың 2-с стр. көр.

ийдлийгээр сүлхүү нитэр улган комплекс туудлан, бу
ийдлийгөө сана бярвайхад үлгэр киранд бүтүн тэгшитгэл
тухтар үлгийн хамсыг турар. Сир ахын аныг иртбэл
эшигтэйгээр механизированнай холонног олохыг кирандлар.
Улуу үрдэгэн сүлхүү ахсаана 20 талыннада тийнэн, биг
кореерүүг тавьста. Бярвайхлыг худалатны сангийн
сөрүгэн тууаныг үлгэрээр ыштылбт. Кыластык элэр
буолжса, кэлигэн кэмэ дон козун үрдгэр дахлар
балааннахтык ыштылар буолулар. Ол курук, Кыайы
Параадан тэрэбнэг, Олонхоут ынаагар дон-сэргэ
кыттыста, 999 кыбигэн туар Эр дон хора, атын регионнага
— Москвада, Санкт-Петербурга, Хабаровскайа ытык
ынаахытан тэригэн, сөрүн-тоомун кореерүүгүт сана

[illegible]

«Чурагчы улууһа (оройуона) муниципальнай тэрилтийн дьокутааттарын улуустары биэстэ алоостоох бэйэни салайыныа, олоххо киирээччи уртанын бийаатыныа, ссийскай Федерация, Саха оостуубулукутун сокуоннарыгар, улуус муниципальнай тэрилтийтин Устаабыгар оло бэйэтин Регламентыгар олохуран, тини 2003 сал тухунуу ий 15 күлүттн ийин садалаабыта. Тобус дьокутааттан аар састааптаах улуус дьокутааттарын биэтин Президиума араас таһымнаах ээбин үлэстэри ыытар, сессияларга үлүлэр бонтуруостар бырайыактарын өмөтүөр, дьокутааттар эинилэрэ, уорсууларе тобоостох кэмизгар туолан өтүн хонтуруостуур боломуозуулаах тин быһааннаахтык ылыныта.

Оройуон Сэбиэтин бастыкы эссэ-эстэтинин, 2003 еыл тохсунну 15 күнүсү бастагы тэрээһин эссэ-эстэтинин, М.Д.Гулаев талыһан үлэтин алаабыта. Дьонуускай куоракка атын үлэ-эһин барбытыгар, маһтайгы Ыһарыылаах устаккы (оройуоннаагы) Сэбиэти алаабытагы быһбардыыр уонуктук дьукта Г.В.Смирникова 2003-2008 эһин алаабытагы салыһыта. Уонсага 21 куорат талыһан норуот-игэрэһин тодорон, эһинэ юуэрэр боппуруостарга быһарыныы алаабытагы туһааннаах эһинэһин, эһинэ-эһинэ кытта боппуруостары бэлэмнэһинэ эһинэһинэ. Сүрүтүн 6 эһинэ хамыһыта оройуон Сэбиэтин бэр бэрэһинэ: суот-уонук, эһинэ уонук эһинэһин, бырамыыһыһинэ, эһинэһинэ, чөл эһинэ, эһинэ.

[illegible]

2008 снлдаахха нхкн мнхрмнлах
устаахы (оройуонаахы) сана Сэбнх талы-
быта. Бэрссэдэртэлнхн Куондальтаахы
ыбардынар ускурус дыкутата В.В.Гудж
абута. Мангайлы тэрэлнх сессията
таанымы 31 күнүгэр 2008 снлдаахха
тамылыбыта. Бу күмгн садалан, бнсс снл
ата Оройуон Сэбнхтэ барыта 62 сессияны
лнхн ылытыта. Учаратлаах сесснларыгар
үлүн, элбк нурмалаах быраал аакталар,
таһыанналар ннхн бнглнн
тэрэмнхтэрэ. Снс хамынлһаылар
тэрэлнх сүрүнүгэр болтуруостарыгар
кнхн, улус сайылыгыгар көмө булар
таһарьыналары ылыммытара. Олор
тэрнхр 20 мнхсуумалаах кнрэлнхт ылыл-
н, Мырыла орто аскуолата тутушуута
сааланыгар сүткнх олук буабута. Бнглнн
куолат олхсхо кнрнх, таһарьылаахтык
лнн тураа, сннтхк бнлаарыныы
ылылыбытын түмүгэ булар

Докютаагтар үзлэрийн уулзвун агаснаар алтайн-сориуктайн Саяа Өрөсүүбүлүктөн хариуцалбантай Мунивада (Ил Түмэн), Юкууский куорат Дууматын, Нерюнгри айуусун, Таагта улууһун докютаагтарын бэлтгэрин кытта биирэг үлэниргэ үлэрийн багтаныллыбыта үөһө илэн эгэр

улуустарын бэрхстэбинтхэнх уорганырын
ассоциацияга тэриилибэтэ.

Улуус дыкуташтарын Сэбиэттэрин ийитин, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннай Мунньага (Ил Түмэн) ахысхоох бэйэни салайыныаы боппуростарыгар улуус, нэһиликтэртэ Сэбиэттэрин дыкутаагыарыгар сэмнэтор ыһтылыбыта. Дьэкуускай куоракка Ил Түмэн сие кэмнэтортэрин бэрэссэдээтэлэрин, Нерюнгрига оройуон дыкутаагыарынаа көрөүһүтэ, төсүрүк оһуох, Чураччыга Таһта улууһун дыкуташтарын кытта табаарыспаныа көрөүһүтэр буолар буолбуттара, 2010 сылыааха ыһтыа ыһтылабыт бэрэстэбинэллэх уорган сэрэһэниһилэр Чураччы улууһун Сэбиэтэ 3 мөсөт буолары сиспэллэ.

[illegible]

Ааһар-хонтуролуур палаата 2013 сэл ахсынньы май 25 күнүттөн тэриһэ, биһиги улуус Сэбиэтин уонна улуус муниципальнай тэриһинистрин кытта үс оруттук собуһун түһөрсөн үлэни туһар. Бэрэстэбиитлэрин А.И.Барашкова таһарыахтык үлэниир. Ол курдук 2017 сыл түмүтүнөн өрөспүүбүлүккэ “Саха Сирин бастыт муниципальнай хонтуролуур палаата” ааты ылбыта. 2015 сэл ахсынньы ыйыттан Чурапты улууһун аһаар хонтуролуур палаатын иһинэн нэһиллэктэри кытта үлэбэ эбин биһир истэһэллэ көрүлгөн, үлэ быһаарыахтык ытыһылар. Хонтуролуур аһаар-суоттуур палаата улуус Сэбиэтин өссөсүйлэһэр, нэһиллэк бэрэстэбиитлэһэ уорганнарыгар фінансовый эксклэминеһэй өттүгүн көрүлгөн экспертай-аналитический түмүктэри оһорор, бэрэбэрэктэри ытыгатыһылар.

Улуу Сэбнэтин нис хамгаалыгчид татаарын шашнык үзэнтэ, буддынот болгуру-остарыгар финансовай-казначейский управлениене, дыахалта буддынот хамгаалыгчын кытта ситимнэжэнтэ үзэнтэ сыллаан; буддыноту бигэрэтин уонна ол толоруутун контуруоллааһын үзэнтэ толоруулаһар. Сылтаа буддынот таһынан эби көмө тэрэллэбэтэ сылтаа улаатан, улуу социальнай-экономическэй сайдыытыгар сүтэнтэ улахан юлаан буолла. Ол курдук Олонхо шыһага ытыллыытыгар эби кыраһыант буолган, билэгтэн Олонхо дыагы үлэс кавирэвэр биир улахан көмө буолбутун тубулуур. Бүтүтүтү күлүт “Үөрүү” оҥо сайдар киинин дыагы буолла, кэлэр кэчээрэ ыччатыт сайдыытыгар үлэтин-хамсылы түрүр. Сэбнэтин улуу баһылыгын бастаы солбуулааччы, социальнай болгуруостарга уонна тата хатааһыстыгынан эйгэстэр солбу-лааччылар докумэнттарынан бигэрэстэлэр. Тус сылааһах бырагыраамалар бастаманан, сүтэснэбэтэ бигэрэнтэ, сүт устата үлэстэллэлэрэ улуу сайдыытыгар эйбэтэ оҥорор. Нэһилэнэнэ, юһулэнтэ

бэлдэр-костер донаторун алтарын нэгэнтэй
сүсэснэгэнээр алдар. Сүсэлдээ бүдүүлээд,
усталгаа, бэлдүүлгээд улартайгаар
киригдэж урхна да аган үгэ талын,
Чурагны улуурун Хоту көхөрүлдүү
алдархайгаар түбэснэгт ыгн
кыраадагтарбытаар сана тугула турар
дэгдээ социальнай-көмөнү түсүнэй бэрхдээ
бүтэргэннээр. Ону талынгаар социальнай
хайнхсалаах олохоо улахан суолталаах
“Бочомтлах донор” бэлдүүлгээд, тугуе
оёбо улуустайн нэг хамтаалын
бэлдүүлгээд илнй бэлдүүлгээд.

Өрсөнүүдэд үйлэс бэрхшээлжилтэй урсганаар саятанкидаагаар 2014, 2015, 2016 шалгарта улус уонна ниймэл Сөбүтүн дьокутаатара үстэ субурччу кыйылы өрөгөлүн билбиттэрэ. Бу тэрэһинигэ олокур, ниймэлэтэр дьокутааттарын кайта биер ситимнээхтик үлэтиир биер сурун тэрэһинион ниймэл дьокутаатарын саятанкидага 2014 сылын кылгылан, быһы 5-е тогулун буолбата.

2017 снл кулун тутар 29, 30 күнүрнүр Дьоксуукайга Саха Өрөспүүбүлүтүн муну-
ципалнай тэриэлигэрин бэрэстэбинэллээх
урганнарын бастааы сийиһэ ыытыллыбыта.
Сийиэс сүүрү сыала – өрөспүүбүлүтэ иннинэ
сайдытыгар олохтоох салаалары
бэрэстэбинэллээх урганнарарын орулуун
үрдэтин. Сийиэс сүүрү сорута –
бэрэстэбинэллээх урган дьоксуутарын үрдэтин
көлүүтүн үрдүгэр тосхоннору ылаарары,
өрөспүүбүлүтэ олоҕо-дьаһада, экэниэмикэ
сайдыаллар мунуципалнай тэриэлиг
сугаттын өбөдүү, үрдэтин.

Бийиги улуустан барыга 30 депутат — ийншөнгөртөн 17, улууэ Сөбиттүгүнэн 13 дэгээтэт кыгытыныа бөлһөпэр. Илн эхир улуустарын ассоциациятын дыкутааттарын быһаарытылыа, улуустар дэгээттэргэ, ол инитэр бийиги улууспут дыкутааттара сахалыа тупталынан сырыттылар. Бу улхан суолталаах, ининки сайылга орууллаах дыһада.

Сийсэ рекламивыгтар бйаарыны эр-
лэр болтуруустар киришлэр. Дьоктааттар
быбарданчыларын нийэтиригэр соллоруун
толорууларын хоттуруултуур сыалтан,
нйиэтининэ нинигэр олчуотуудларэ ирдэби
быһыытынан күүсэ турда. Ол курдук, үп-
хары туохка туһаныыларын, үлэ хаамытынан
нйиэтининэ бестэр буолуохтаах, былаас бары
таһымалар зарыаста сыһынаһааһын тутула
дьонго-сэргэргэ нийэтигэ буолуохтаах.
дьоктааттар бйаарыыллара бүддьүөт
ороскуоттуур чааһыгар эрэ буолбакка, туорка
тан эби кириэрэ докууоттуур чааска үлэ
тэрэһинин, бырагыраамаларга,
бырайыактарга тырыыллар үлэ эмэ
туһуланнахтаах. Сокуонна уонна устакка сол
түбэниирэн, нйиэтигэргэ илин баттыыр
бырайыак дьоктааттар Сэбиэттэрин
бэрсээтэргэлини обществонай сэдэһааһын
быһыытынан кириэрэргэ.

Удус Сэбитин күнүртөр сымаллах, оро-
луси уонна куорат (окууру) таһымнарыгар
бэрэстэбиннэллэх уорганнар үлэһэрин
каачыйар анал үлэһиттэр өрөстүүбүлүсү
олуктуммут муниципальнай үлэһиттэр уонна
ахсаанырыттан бэрэстэбиннэллэх уонна
күнүртөр дьэукааттары сайайар үлэһиттэр
резервэй култар быһыытынан култар
үлэһитин быһаарылыахха.

Алтынны 18 күнүгэр Саха
Өрөстүүбүлүүктөн Суварыстыбынай
Муһабын (Ил Түмөн) Өрөстэбинэллэрин
палаатын бастакы Өрөссэлэттэ, үтүөлүк
юрис, поэт, тылбаасты, бодон
Суварыстыбынай уонна общественнай

дөхтөр, Чурагчы хоһоруулуугун кыттылышлар Афанасий Петрович Ильярионов аштын үйүтүгэр смаллаах-соруктаах, кини торообутэ 75 сылыгар апаллаах илгит энэр улуустар тоһилсжэртин, улуустарын докумалларыгар Ил Түмэн сөөк-тоо сарайыны боптуруостарыгар сие кэмн-тигин бэрессатотэ Васьний Местников сарайынынан сэмнээр ынталыыбыта. Муннааха Ташта, Мэрг-Хавлас, Уус-Алдан, Чурагчы улууну тоһилсжэртин норуот итэжэтин ыбыт 146 докумал кыттыны ыпта.

Саммелорго Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэннн сир сыһыаннаһыларыгар, айылҕа баайыгар уонна экологияга сис кэмнээхтүн бэрэссэдэтэл Владимир Прокопьев, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархааны уонна Ырабытыалыстаатын дыһаттытын иккилэр почиттыкагыгар уонна сударыстыбаһнай, муниципальнаяй сулууспага Департамоннан сайдааччытын солбуулааччытын эбэллээхтүн толорооччу Валентина Румянцева, Саха Өрөспүүбүлүкэтин баайга-дуолга, сир сыһыаннаһыларыгар министири солбуулааччы Михаил Никифоров, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүө министири солбуулааччы Иван Алексеев, Саха Өрөспүүбүлүкэтин мунаапалаһай тэрмиллэр Сэбиэттэрин толорооччу диниктэр Дмитрий Горюхов кэргэн кыттаһыны илан барыттара.

[illegible]

Ити курдук, хас бирини зангэр бэлгүрү-
ос стоссиңо ахсын улуустут сайдыгынар,
ополор-ааһалар, үстүңгэр комо буоарынар
быһаарынылар ылынытуктар.

Хас биридний дэжугаг 2003 саятан күн бүтүн үйлдгийн даяаларыгтар хохтоохуу яаттар. Кыайлы екерин, Коборүүлүү наамтынныгын сагардыгта, снрэнгэ сүнгэн кылааттарын хас бириднэгэр килсэр-сибиттэрэ. Дэжугагтар тустайх таймшлыбын юбилейктерингэр бары мыгмиллар тэрэжнэгэрэ кытталар, араас тахымнаах даяалартан туора турбаттар.

Улууус Собиетини дыкуутаптарар дыон
итэҕини ылаң, хас да ыһтарынны талыһыһы
улууус сайыллытын туһунар үгүс эбэх кыһааптар
рын килтириһтиһэр: И.Г. Макаров, С.Д.
Васильев, Н.Н. Гурьев, Я.П. Оконешников,
М.Н. Яковлева, И.Н. Архипов, Н.А. Арижаков,
М.В. Дьячковский.

Бэйлэл балагдан иймгар ытхылар
 билаарга тордус илгарылаах улуусташы
 (оройуоннаады) Сэбиэт сага састабы
 талхылар күүтүлэр. Улуу дыонун итхэни
 илбэт дыонутааттар бигэ сэл устата
 нойлхэктэрин, дыонжорун-сэктэрин туһунан
 үлэстэро.

Саха Өрөспүүбүлүтүтүн «Чурапчы
улуута (оройуона)» муниципальнай
тэрилтэни докумунттарыни улуустаабы
(оройуоннаабы) Сэбитэ.

